К 949.72(092)
А 78
15749

ГЕОРГИ АПОСТОЛОВЪ

чърти изъ живота и революционната му дейность

Събралъ и наредилъ
КОНСТАНТИНЪ АПОСТОЛОВЪ

Съ предговоръ отъ
Д. Б. МИТОВЪ

Издава:
Ст.-Загорския Гр. Общ. Съветъ
1929

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

ГЕОРГИ АПОСТОЛОВЪ

чърти изъ живота и революционната му дейность

Събралъ и наредилъ
КОНСТАНТИНЪ АПОСТОЛОВЪ

Съ предговоръ отъ
Д. Б. МИТОВЪ

Издава:
Ст.-Загорския Гр. Общ. Съветъ
1929

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Стара-Загора,
Печатница „СВѢТЛИНА“
1929

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Посвѣщава се

на

свѣтлата паметъ

на

всички, които сж се жертвували

за

свободата и културата на българското племе

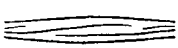

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Георги Апостоловъ

(1853 — 1876)

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

ПРЕДГОВОРЪ

Едвали има по-свѣтла страница въ нашата найнова история отъ оная на възстанията, когато идеализъмътъ и самопожертвуването на българина достигнаха до своя връхъ. Жаждата за свобода въ онова време е била толкова голѣма, че предъ очитѣ на вдъхновенитѣ младежи е нѣмало нищо невъзможно, дори и повалянето на една вѣковна империя, каквато е била турската. Тази наивна вѣра, този великъ възторгъ, произтичащи отъ чиститѣ извори на непокварените души, готови да се жертвуватъ за едно дѣло, ето кое е най-красивото въ тия народни движения, осѫдени предварително отъ хладния разсѫдъкъ на благоразумнитѣ и порядъчни хора, за които бунтовницитѣ сѫ били хаймани и нехранимайковци. Такива за тѣхъ сѫ били и Левски и Ботевъ и Каблешковъ и Бенковски и стотици други, които сложиха коститѣ си по планинскитѣ върхове и усои съ любовь въ сърдцата, вѣрвайки че се жертвуватъ за нѣщо велико и вѣчно, като идеалътъ, отъ който сѫ били обладани.

Единъ отъ тия ратници, единъ отъ тия непоправими и възторжени идеалисти за нашата свобода е билъ и Ст.-Загорченина **Георги Апостоловъ.** Вмѣсто благоразумно да нареди своя животъ и да осигори бѫдещето си, като се предаде на търговия или друго тихо занятие, за което е ималъ всички възможности и сигурно е щѣлъ да има успѣхъ, благодарение на голѣмитѣ си способности, той се отдава съ всичката си душа и сърдце на революционното дѣло и умира като възстаникъ отъ четата на Ботевъ.

Надаренъ съ извънредни дарби, съ силна воля и голѣма енергия, Георги Апостоловъ не е могълъ да бѫде само простъ четникъ въ четата на Ботевъ. И действително, споредъ свидетелството на и сега жи-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

витѣ му другари, особно на стария Никола Обретеновъ, той е билъ единъ отъ най-приближенитѣ до войводата, който се вслушвалъ въ съветитѣ му и винаги е искалъ да чуе мнението му по всички въпроси.

Ето една характеристика за него въ „възпоменателния албумъ по случай 50 годишнината отъ смъртьта на Хр. Ботевъ":

„Георги Апостоловъ, единъ отъ много енергичнитѣ сратници на Ст. Стамболовъ при организирането на Ст.-Загорското възстание презъ 1875 г.

По силната препоржка и силното настояване на Ст. Стамболовъ, Георги Апостоловъ бѣ приетъ за членъ въ „главния и таенъ съветъ на Гюргевския централенъ комитетъ". Той бѣ извънредно духовитъ, ораторъ, смѣлъ въ разрешението на най-тежкитѣ революционни проблеми. Той имаше силно влияние върху личностьта на Ботева. Неговата красноречива и убедителна речь доведе Ботева на „Самодивското игрище", за да се изпълни волята на измѣнчивата сждба.

Апостоловъ бѣ изкусенъ стрелецъ. Въ момента когато куршумътъ на черкезина **Джумбулетъ** продупчи челото на поета, Апостоловъ съ бързината на слънчевъ лжчъ откри мѣстото на черкезина и тамъ като снопъ го повали на земята съ своята пушка, открадната отъ ромжнски военененъ складъ".

Личности съ такива високи побуждения, носители на възвишени идеи за свобода и общо добруване, които не само съ думи, а и съ дѣла сж засвидетелствували своя високъ патриотизъмъ и горещата си любовь къмъ своята родина, безъ да сж очаквали нѣкаква награда, днесъ сж забравени отъ поколенията, които се наслаждаватъ отъ свободата, безъ да си спомнятъ за жертвитѣ пренесени на нейния олтарь и за трагичнитѣ сътресения, които предшествуваха и съпровождаха нейното раждане.

Много малко сж градоветѣ въ нашето отечество, които сж овѣковечили въ бронзъ или мраморъ паметьта на своитѣ граждани, дали живота си за свободата на своята родина или работили за културното повдигане на народа. Петдесеть години вече се изми-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

наха отъ нашето освобождение и ние още продължаваме да бѫдемъ нехайни къмъ паметьта на великитѣ борци отъ предосвободителната епоха.

Както всички градове така и Ст.-Загора има видни личности, които сѫ се жертвували за свободата или които сѫ работили изобщо за културното повдигане на народа. Една такава личность е билъ и Георги Апостоловъ, животътъ и дейностьта на който сѫ изложени въ тая малка книга. На тия свои видни граждани Ст.-Загора трѣбва да побърза да овѣковечи паметьта, за да може винаги да ги сочи съ гордость като достойни нейни синове, защото тѣ, заедно съ много други като тѣхъ, отъ разни крайща на България, станаха причина да се заговори за нащия забравенъ и охуленъ народъ, до като се дойде най-после до войната за освобождението на нащата земя. И трагично загиналата Загра въ опустошителнитѣ пламъци на Сюлейманпашовитѣ орди, окъпана въ кръвьта на своето многолюдно население, е едно върховно изкупление предъ жертвеника на свободата, дето за пръвъ пѫть редовна българска войска получи своето огнено кръщение. Затова въ Ст.-Загора, въ това мѣсто, дето много революционери издъхнаха на бесилката, а други намѣриха смъртьта си отъ неприятелски куршумъ въ планини и долини, въ това мѣсто изпълнено съ трагизъмъ, напоено съ кръвьта на герои и невинни дечица и девойки, трѣбва да се издигнатъ българскитѣ Пропилеи*), презъ които бѫдещиятъ поклонникъ ще трѣбва да мине, за да отиде въ акрополитѣ на Шипка и Бузлуджа при безсмъртнитѣ сѣнки на българскитѣ опълченци и на Хаджи Димитра и Караджата.

София, I. 1. 1929.

Д. Б. Митовъ

*) Пропилеи, гръцка дума — у древнитѣ гърци: предверия, предимно на храмове, украсени съ колони.

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

„Тозъ който падне в'бой за свобода
Той не умира ....“

Хр. Ботйовъ

Георги Апостоловъ

Братъ ми Георги Апостоловъ е роденъ презъ месецъ юний 1853 год. въ квартала Акарджа въ гр. Стара-Загора отъ православни родители Хаджи Донка Хаджи Митова и Апостолъ Минчевъ[1]). Баща ми се занимаваше съ търговия — абаджилъкъ и продаваше своитѣ произведения, освенъ въ Ст.-Загора, и въ Цариградъ. Живѣлъ въ Ромжния и Бесарабия, той владѣеше езицитѣ турски, гръцки и румжнски, а отчасти и руски. Бѣше единъ отъ родолюбивитѣ българи и заемаше видно обществено положение. Въ ония смътни и неспокойни времена, когато всѣки се е грижилъ само за всѣкидневната си прехрана, родителитѣ ми не забравили дългътъ си къмъ своитѣ деца. Тѣ полагали голѣми грижи за тѣхното възпитание и образование, а за това твърде много помогнало и близкото ни роднинство съ виднитѣ семейства на братята Хаджи Митови, които ние често посещавахме и дето често се говорѣще за читалища, за училища, за народополезни и обществени работи. Че действително баща ми е билъ голѣмъ любителъ на наука и образование, се вижда отъ това, че той още въ тия тъмни времена на робството замислилъ и решилъ да даде по-голѣма духовна култура на своитѣ деца. Най голѣмия си синъ той изпратилъ въ Петерсбургъ на учение, дето той не можалъ да понесе суровия климатъ и следъ три годишно следване по-

[1]) Родителитѣ ми бѣха заклани отъ турцитѣ въ време на катастрофата, която постигна Ст.-Загора на 10 юлий 1877 г. Сжщата участь е постигнала и престарѣлата ми баба (90 годишна) Хаджи Стоянка хаджи Митева, която е била заклана на улицата.

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

оолилъ се и починалъ тамъ, другъ мой братъ се посвѣти на монашество и до сега е монахъ въ светата Рилска обитель. Азъ, макаръ и съ незавършено образование, благодарение на идеитѣ вдъхнати отъ родителитѣ ми и отъ околната благоприятна срѣда, можахъ чрезъ самообразование, чрезъ трудъ и постоянство въ работата да достигна до видно обществено положение въ освободеното отечество, като съмъ билъ членъ и председатель на окржженъ сждъ, адвокатъ, нѣколко пжти избиранъ за народенъ представитель и прочие, като при това съмъ се ползувалъ винаги съ добро име навсѣкжде дето съмъ живѣлъ.

Братъ ми Георги, следъ като завърши съ успѣхъ V-то класното училище въ родния ни градъ, къмъ 1868—69 год. постжпи на служба писарь въ кантората на нашитѣ вуйчовци Хаджи Андонъ и Хаджи Стефанъ Хаджи Митови въ Цариградъ. Тамъ, благодарение на своя природенъ умъ, на своята интелигентность, на силната си воля и постоянство, той е можалъ да изучи езицитѣ гръцки, френски и турски и да работи за всестранното си развитие чрезъ самообразование. Въ време на пребиванието си въ Цариградъ, не само че най-редовно и добресъвестно е вършилъ службата си, но е използувалъ свободнитѣ си часове за полезотворна дейность, като е обогатявалъ познанията си посредствомъ интелигентната срѣда, между която се е движилъ. Дружилъ е съ нѣкои отъ по-способнитѣ ученици на горнитѣ класове на императорския лицей. Най-близки негови приятели сж били Василъ Велевъ, синъ на стария учитель Филипъ Велевъ отъ Казанлъкъ, и голѣмиятъ по-късно български писатель и общественикъ Константинъ Величковъ, сега и двамата покойници. Въ това време Величковъ е започналъ своята литературна дейность съ драмата „Светославъ и Невѣнка“, за напечатването на която братъ ми е помагалъ материално, като е отдѣлялъ отъ скромната си заплата, а въ сжщото време се е грижилъ и за нейното разпространение. Независимо отъ това той е билъ единъ отъ участницитѣ и ржководителитѣ въ представленията на драмитѣ „Иванку“ и „Светославъ

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

и Невѣнка", дадени по това време въ Цариградъ. Поставенъ въ такива условия, надаренъ съ голѣми умствени дарби, съ силна воля и неизчерпаема енергия, намиращъ се подъ закрилата и покровителството на своитѣ заможни вуйчовци, той би могълъ да стане виденъ търговецъ и съ време да добие голѣмо влияние въ срѣдата на голѣмата въ това време българска колония въ Цариградъ. Но Георги Апостоловъ не бѣше отъ тия натури, на които цельта на живота е да се наредятъ колкото е възможно по-добре и да прекаратъ шастливо своето земно сѫществувание. Надъ неговата люлка орисницитѣ бѣха изпѣли съвсемъ друга пѣсень — буреносната пѣсень на революцията. Човѣкътъ, който се учи въ сѫщото училище, въ което като вихъръ бѣ преминалъ преди нѣколко години Василъ Левски, отъ буйностьта на който бѣха останали дълбоки следи и при завършването на което той слушаше вече да се говори за подвизитѣ на легендарния дяконъ, който кръстосваше вече цѣлата страна и будѣше народа къмъ бунтъ, който бѣше навсѣкѫде и никѫде и за който поета по-късно каза:

„Името му бѣше знакъ зарадъ тревога,
Властьта бдѣше невидима, строга,
Обсаждаше двайсеть града изведнажъ,
Да улови тоя демонъ вездесѫщъ.
Отъ лице му мрачно всички се бояха
Селянитѣ прости светецъ го зовяха,
И сбрани, сдушени въ тайни мѣста,
Слушаха съ трепетъ, съ зяпнали уста
Неговото слово сладко и опасно,
И тѣмъ на душата ставаше по-ясно
И тѣ като спѣха, виждаха на сънь,
Свободата жива и като огънь...
И семето чудно падаше въ сърдцата
И бързо растѣше за жътва богата".

Човѣкътъ, на който възприемчивата и отзивчива душа не можеше да не се вълнува отъ гласа на бунтовнитѣ пѣсни, които се носяха вече въ въздуха въ ония бурни времена, не можеше да остане презъ цѣлия си животъ спокойно да разгръща дебелитѣ търговски тевтери въ чуждитѣ, или

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

въ своята кантора въ Балкапанъ и да се възхищава отъ владици, патрици и надути чорбаджии. Той бѣше жизнерадостенъ, духовитъ, съ лекъ хуморъ, но буенъ, смѣлъ и решителенъ. Като буйна натура той още отъ най-ранна възрасть е проявилъ наклонность къмъ упражняване съ разни хладни и огнестрелни оржжия и виинаги е билъ обзетъ отъ идеята за освобождението на българския народъ, унизителното положение на който го е възмущавало и силно вълнувало и затова той не е можалъ да тръгне по други пжтища, а се е пожертвувалъ за своитѣ най-съкровени младежки идеали. Запознатъ съ революционнитѣ идеи още като ученикъ въ Старо-Загорското училище, като свободенъ гражданинъ въ Цариградъ, увлича се съ още по-голѣмъ жаръ и енергия въ тѣхъ и се явява вече не само тѣхенъ носитель, но и тѣхенъ горещъ и ревностенъ разпространитель измежду интелигентнитѣ срѣди, въ които се движи, за която цель става членъ на Цариградското ученолюбиво дружество и развива трескава агитациона дейность за революция измежду по-младитѣ му членове.

Презъ 1872 година се завръща въ Стара-Загора и се настанява на работа въ контората пакъ на нашитѣ вуйчовци. Той веднага става членъ на мѣстния революционенъ комитетъ. Презъ 1873 год. турското правителство започва преследвания на революционнитѣ комитети вследствие покушението, извършено отъ революционера Узуновъ върху гръкомана Хаджи Ставри отъ Хасково и братъ ми, като членъ отъ Ст.-Загорския комитетъ, се побоя да не бжде заловенъ отъ турскитѣ власти, та замина за кратко време въ Цариградъ, до като се успокоятъ турскитѣ духове. Презъ 1874 година той наново се завърна въ Стара-Загора и постжпи като управитель-счетоводитель въ контората на Димитъръ Хаджи Вълчевъ, като е обящалъ да не се бърка вече въ комитетскитѣ работи. Това свое обещание обаче, той не е можалъ, или по-право не е искалъ да изпълни, защото то би нарушило хармонията на неговата душа и би съвсемъ го унизило и унищожило въ собственнитѣ му очи. И

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

затова той нито за мигъ не е преставалъ да бѫде единъ отъ най-деятелнитѣ членове на мѣстния революционенъ комитетъ и е вземалъ участие въ всички негови разпореждания и действия.*) А когато на 15 срещу 16 септемврий 1875 г. бѣ обявено Старо-Загорското възстание той взема орѫжието и единъ отъ първитѣ се притече въ редоветѣ на младежитѣ, които бѣха се клели да умратъ за своето отечество. Димитъръ Хаджи Вълчевъ, въ кантората на когото братъ ми служеше, разказва, че единъ день въ навечерието на възстанието, влѣзълъ въ магазина си, съгледалъ единъ завитъ въ хартия пакетъ върху една полица. Той полюбопитствувалъ да узнае какво има въ пакета, вземалъ го, развързалъ го и останалъ смаянъ като видѣлъ, че тамъ се намиратъ навуща и върви. Веднага се сѣтилъ каква е работата, обърналъ се къмъ своя счетоводитель и съ строгъ гласъ го упрекналъ, че не устоялъ на обещанието си. Георги Апостоловъ разперилъ ржце и извикалъ: „Не мога, баша Димитре, повече да търпя, не мога да измѣня на дѣлото, за което съмъ се клѣлъ, затова ще отида, пъкъ каквото ще да става". Колкото неприятна и да е била тази случка за господаря му, въ него се поробудило патриоти-

*) Презъ 1875 год. когато Георги Апостоловъ е билъ на служба въ търговската кантора на братя Стамо и Димитъръ х. Вълчеви при него често е ходилъ синътъ на Стамо, Вълко, сега запасенъ генералъ Велчевъ. Ето единъ интересенъ случай отъ живота на революционера, разказанъ отъ генерала: „Георги Апостоловъ, извънъ своята всѣкидневна работа въ кантората, вземаше най-живо участие въ приготвянето на възстанието въ родния си градъ, срѣщаше се и кореспондираше съ Стамболова, и другитѣ дейци на революцията, постояно агитираше между младежитѣ и ги подготвяше за великата борба, за която той бѣ решилъ да жертвува всичко. Между друго той бѣше си поставилъ за цель да спечели на страната си и менъ, тогава едва 16 — 17 годишенъ. При посещенията, които често му правихъ въ кантората, той понѣкога, когато оставахме сами, ми разказваше съ въодушевение какъ българитѣ ще възстанатъ, какъ ще се борятъ съ вѣковния врагъ, какъ турцитѣ ще бѫдатъ победени и съкрушени, а България свободна и тържествуваща, колко е хубавъ свободния животъ и пр. За да ми въздействува по-силно и да привлече вниманието ми върху прелеститѣ на свободния животъ и достоинството на народа — господарь, той единъ день ми представи следната картина:

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

ческо чувство и затова той го насърчилъ и му пожекалъ успѣхъ въ работата. Следъ това Апостоловъ е отишелъ и въ домътъ на своя господарь, дето се е простилъ съ домашнимѣ му, като е цѣлуналъ едногодишната му първородна дъщеря Еленка, сега вече покойница и сочейки я на присѫтствуващитѣ, казалъ: „Ние ще измремъ, за да се радватъ тия на свободата". На другия день следъ изчезването на Георги Апостоловъ видни турци сѫ ходили при Димитъръ х. Вълчевъ да го упрекватъ, за дето не съобщилъ на властьта за страшния комита, като му се заканвали и го заплашвали, нищо обаче не могли да му напакостятъ, благодарение на голѣмото влияние, което Хаджи Вълчовци сѫ имали предъ турскитѣ нотабили.

Братъ ми Георги, преди да напусне домътъ ни, облече възстаническитѣ си дрехи, тури на главата си кожена шапка съ левче отпредъ, въоръжи се съ револверъ, сабя и пушка, всичко доставено на негови средства. Когато бѣще вече готовъ, за да напусне родителската кѫща, майка ми, нажалена и сломена отъ тѫга, се обърна къмъ него съ думитѣ: „Георге, ами вие, като отивате да вършите такава голѣма работа, да събаряте царство, не ви ли иде на ума, че

Седна Георги на миндеря въ жгъла на кантората, запуши цигара, облегна се до стената, взема вестника и почна да чете. Съ това той искаше да представи позата на бждащия български властитель и, като ме погледна, важно каза: „Ще влезе слугата и ще ми каже: Еминъ паша, синътъ на известния Старо-Загорски капуджибашия моли да го приемете. Азъ, като помисля малко, ще кажа: пустнете го! Еминъ паша влиза и още отъ вратата навежда почтително глава, държейки едната си ржка на гърдитѣ, а съ другата поздравя по турски (темелле). Следъ като го държа нѣколко минути правъ, поканвамъ го да седне на срещния столъ. Той сѣда смирено, съ прибрани единъ до другъ крака и съ ржце кръстосани на гърдитѣ. Запитвамъ го какъ е и той ми отговаря: „Шюкюръ Аллаха (Слава Богу), при свободна България, въ днитѣ на българския господарь, Богъ да го поживи, живѣемъ добре и сме доволни". Като притежатель на земи, запитвамъ го още за хранитѣ и той отговаря, че сѫ много добри и очаква добро плодородие. Следъ това, накарвамъ го да изложи молбата си, за която е дошелъ и му отговарямъ: „ще изуча въпроса и ще направя това, което е възможно". Еминъ паша става и, правяйки низки поклони, излазя доволенъ, че молбата му ще бжде

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

турцитѣ сѫ много, иматъ пушки, топове и много аскеръ, какъ се решавате да отивате срещу тѣхъ?" Братъ ми я потупа съ ржка по рамото и засмѣно каза: „Ехъ мамо! утре тукъ ще се търкалятъ турски глави и твоя синъ на бѣлъ конь съ две заптиета българи ще дойде въ кѫщи." Майка ми, трогната отъ тия думи, порони сълзи. Братъ ми ѝ цѣлуна ржка, сбогува се съ менъ, съ сестра ми и съ зетъ ми и излѣзе отъ кѫщи Въ това време баща ми бѣше на село, дето бѣха закупили заедно съ вуйча ми юшюря (десятъка). Братъ ми, следъ сбогуването си, се отправи за дома на братя Михалъ и Георги Жекови: сборния пунктъ на въстаницитѣ. Тамъ сѫ били събрани Стефанъ Стамболовъ, Захария Стояновъ, братя Михалъ и Георги Жекови и още нѣколко тѣхни другари. Отъ тамъ тѣ се отправили къмъ Чадъръ могила и, когато излѣзли отъ града, започнали да пѣятъ пѣсеньта:

„Не щѣме ний богатство, не щѣме ний пари,
А искаме свобода, човѣшки правдини!"

На Чадъръ-могила сѫ стояли известно време и понеже не се събралъ народа, който тѣ очаквали да възстане, възстанието не е могло да успѣе. То не е

удовлетворена, а азъ си казвамъ: „Да, но какъ вие постѫпвахте съ насъ по-рано....?"

Не се мина много време и Георги Апостоловъ загина за свободата на България, сражавайки се геройски въ четата на Ботева. Следъ малко дойде и освобождението на България и нейното организиране въ отдѣлна държава. Следъ свършването на военото училище азъ бѣхъ произведенъ въ подпоручикъ. Отивайки единъ день по работа въ Старо-Загорското окрѫжно управление, тукъ въ коридоритѣ предъ менъ се мѣрна фигурата на сина на Еминъ Паша — Шефкетъ бей, който молѣше расилния да доложи на окр. управитель (префекта, както се наричаше въ Източна Румелия), че моли да бѫде приетъ. Сега азъ ясно виждахъ сѫщата картина, която Апостоловъ въ своето патриотично вдъхновение тъй живо бѣ нарисувалъ предъ менъ — преди нашето освобождение, съ тая само разлика, че вмѣсто стария Еминъ паша, вече починалъ, просительтъ бѣше неговия синъ — Шефкетъ бей. Какво голѣмо ясновидство, си казахъ азъ и какво безпогрѣшно пророчество! Каква силна вѣра е озарявала душитѣ на тия велики мѫченици, когато сѫ пристѫпвали къмъ лобното мѣсто, за да станатъ изкупление за свободата на Родината"!

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

могло да успѣе, защото повечето отъ възстанницитѣ не одържали обещанието си и не се явили на уреченото мѣсто, а отъ друга страна турцитѣ били вече известни за предстоящето дѣло и започнали енергично да действуватъ противъ него, като затворили всички подозрителни лица.

Отъ Чадъръ-могила всички възстанници, около 25 души, отиватъ въ селото Нова-махла, Ст.-Загорско. Нѣкои отъ тѣхъ се разколебали и поискали да се върнатъ обратно въ града. Братъ ми решително се възпротивилъ и казалъ, че е по-добре да бѫдатъ убити, отколкото да се върнатъ, Той предложилъ да отидатъ въ Русия. За да не възбуждатъ подозрение като пѫтуватъ вкупомъ, тѣ се разпръснали въ разни посоки. Братъ ми успѣва да отиде въ селото Крива-круша (Ново-Загорско), дето оставя възстаническитѣ си дрехи въ една кѫща, облича се въ селски дрехи и, като овчарче съ кривакъ, кавалъ и една торбичка презъ рамо пешкомъ, се отправя за Бургазъ. Следъ нѣколко дневно лутане изъ криви и тѣсни пѫтеки, понеже се опасявалъ да не бѫде хванатъ отъ турскитѣ власти, една вечерь на мръкване пристига въ Бургазъ, отива право въ дюкяна на Димитъръ х. Дечевъ — Старо-Загорецъ, нашъ роднина, но той, като го видѣлъ, се уплашилъ много и отъ страхъ да не го обискиратъ случайно и да намѣрятъ тамъ комитата, намѣрилъ за целесъобразно да не го приема да нощува у него, а го е завелъ при учителя Стоянъ Шивачевъ, който живѣялъ въ една отъ училищнитѣ стаи на черквата, като го помолилъ съ думитѣ: „Стояне, нека това момче пренощува при тебъ, защото при менъ нѣма мѣсто“—безъ да му съобщи кое е това момче“. Стоянъ Шивачевъ ми разправи следъ освобождението, че той се осъмнилъ въ думитѣ на Хаджи Дечевъ, защото момчето не изглеждало на селянче, а на интелигентно гражданче, въ очитѣ на което блѣстяла свѣтлина. Молилъ го е да му посвири на кавалъ, а той му отговорилъ: „уморенъ съмъ бе, чичо, утре ще ти посвиря“, защото братъ ми не знаеше никакъ да свири. На сутриньта, когато Шивачевъ още спялъ, братъ ми неу-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

сѣтно излиза отъ стаята, отива при Димитъръ Хаджи Дечевъ и двамата се отправили къмъ пристанището, дето Хаджи Дечевъ го настанява на единъ австрийки параходъ, който заминавалъ за Цариградъ, като предварително съобщилъ на капитана на парахода, че момчето е революционеръ и затова го скриватъ долу въ хамбаритѣ. Следъ пристигането си въ Цариградъ, братъ ми отива въ руското посолство, представилъ се на тогавашния посланикъ графъ Игнатиевъ, покровитель на българската емиграция, който го разпиталъ за причинитѣ, по които Старо-Загорското възстание не е могло да успѣе. Графъ Игнатиевъ поржчалъ на брата ми да се яви въ посолството, като му е опредѣлилъ и деня, за да го изпрати съ руския параходъ въ Одеса. Преди заминаването на парахода, при изпращането на братъ ми, дошелъ и Вълко С. Велчевъ, сега зап. генералъ, тогава ученикъ въ Императорския лицей, заедно съ свой единъ другарь и между другото Велчевъ се обърналъ къмъ него съ думитѣ: „Георге, кога ще се завърнешъ?“ Отговорътъ билъ: „Когато видимъ изобразено левче на българскитѣ пари“, следъ което се раздѣлили много трогателно. Отъ Одеса братъ ми заминава за Ромжния. Въ края на 1875 година, или въ началото на 1876 год., не помня добре, получихме писмо отъ него, изпратено отъ Крайова (Ромжния) чрезъ американския консулъ въ Русе г-нъ Скайлеръ, който ни го препрати чрезъ главния американски мисионеръ въ Стара-Загора г нъ Бонтъ. Въ писмото ни съобщаваше, че билъ условенъ при единъ французинъ търговецъ, съ когато щѣли да заминаватъ за Марсилия. Това му писмо бѣше първо и последно до насъ. То заедно съ другитѣ ни нѣща и кжщата изгоря при нашествието на Сюлейманпашовитѣ орди въ Стара-Загора презъ време на руско-турската война (1877 г.). Дали това, което братъ ми пишѣше въ писмото си отъ Крайова, бѣше действително така, както той го съобщаваше, или пъкъ бѣше само за успокоение на родителитѣ и близкитѣ си, не мога нищо да кажа, фактитѣ обаче говорятъ, че никакви търговски и други идеали не сж могли да намѣрятъ

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Скалата ритли.— Вълшебно кжтче отъ вратчанска планина обърнала разнебитено лице къмъ свѣтлитѣ чардаци на черепишкия монастиръ.

Между грознитѣ чукари и разбити скали на това вълшебно кжтче отъ вратчанска планина геройски загина единъ отъ Апостолитѣ на свободата отъ **Гюргевския** Центр. Бълг. Рев. Комитетъ.

Следъ смъртьта на Ботевъ, Обретеновъ и Апостоловъ, между които въ този моментъ той се намираше на пусия, взеха всичко, каквото се намираше въ дрехитѣ и чантата му: златния му часовникъ, 100 наполеона, бинокълъ, картата на балканския полуостровъ и пр.

И следъ това, въ мрачината, придружени съ нѣколко четника, край Околчица, заминаха на западъ отъ **Самодивското игрище**, оставайки тамъ безжизнения трупъ на поета.

При зори **Обретеновъ** съ една голѣма група отъ момчета заминава за Елесейна, а **Апостоловъ** съ 7 души се насочва къмъ Черепишкия монастиръ, и тукъ на скалата Ритли се спира, гдето и загива въ боятъ съ черкезитѣ и турскитѣ войски.

Изъ възпоменателния албумъ по случай 50 годишнината отъ смъртьта на Христо Ботевъ.

Ст. Заимовъ.

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

мѣсто въ революционно настроената и бунтарска душа на Апостоловъ и за това ние го виждаме да се отзовава въ Букурещъ, срѣдище тогава на българската революционна емиграция, отъ дето се отправя за Гюргево, резиденция на Тайния Революционенъ Комитетъ за освобождението на България. Тамъ по силното настояване на Стефанъ Стамболовъ, съ когото сж били съратници и главни участници въ Старо-Загорското възстание, той е билъ приетъ за членъ на този комитетъ и е билъ отреденъ за апостолъ заедно съ Ст. Заимова и Никола Обретеновъ въ Враченския и Орханийския окржзи.

Следъ организирането на Ботевата чета, за което той взема живо участие, като едно отъ най-приближенитѣ лица на поета-революционеръ, той минава Дунава заедно съ всички четници и бива зачисленъ въ щаба на войводата. Той е именно, който най-много е настоявалъ войвода на четата да бжде Христо Ботевъ. Участвува въ епичнитѣ борби на тази чета на Милинъ-камъкъ, Веслецъ и на Волътъ, дето приема въ прегрждкитѣ си великия поетъ, смъртоносно раненъ отъ черкезина Джумболетъ, когото Апостоловъ съ единъ изстрелъ поваля на земята. Следъ трагичната смърть на войводата, малката чета се разпръсва. Братъ ми се отдѣлилъ съ нѣколко момчета, но били настигнати отъ турцитѣ при Лютъ Бродъ и избити. Главитѣ имъ били отнесени въ Вратца.

К. Апостоловъ

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Ето и споменитѣ за Георги Апостоловъ написани отъ неговия другарь въ четата на Ботева, живиятъ още голѣмъ родолюбецъ Никола Обретеновъ.

Изъ споменитѣ ми за Георги Апостоловъ и организирането на Ботйовата чета

Съ Георги Апостоловъ отъ Стара-Загора се запознахъ въ Гюргево въ „Казармата“ презъ м. ноември 1875 година, гдето дойде заедно съ Ст. Стамболовъ отъ Букурещъ. Най-напредъ ний не искахме да го приемеме между апостолитѣ, но по застжпничеството на Стамболова, който го познаваше отъ Старо-Загорското възстание, бѣше приетъ между насъ. Съ своя благъ и веселъ характеръ, интелигентность и умъ той скоро можа да ни завладѣй и се сближи съ насъ, щото отъ него нѣмаше нищо тайно. Земаше участие въ разискванията на заседанията въ образувания отъ насъ комитетъ, който раздѣли България на революционни окржзи и решихме сами да отидемъ между народа да го подготвимъ за възстание, което трѣбваше да стане още въ пролѣтьта на идната 1876 год.

Апостоловъ се опредѣли за помощникъ на Стоянъ Заимовъ въ Врачанския революционенъ окржгъ. Заимовъ замина за Вратца следъ коледнитѣ праздници, веднага щомъ свършихме заседанията, а Апостоловъ остана въ Гюргево. Понеже азъ бѣхъ опредѣленъ за апостолъ въ Орханийско и Софийско, то пжтя ми бѣше презъ Вратца и на 22 януарий 1876 год. тръгнахме заедно съ Апостолова за Букурещъ Тукъ изъ улицата случайно срещнахме Хр Ботйовъ, спрѣхме се и той ни запита какво правимъ. Отговорихме му, че ходимъ да си търсимъ работа. „Абе вий я вършите нѣкаква, но крийте отъ менъ“, каза той. Увѣрихме го, че не е вѣрно и се раздѣлихме. Отъ Букурещъ съ желѣзницата заминахме за Караколъ, а отъ тамъ съ кола заминахме за Бекетъ, ромжнско село

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

край Дунава, за да минемъ при Орѣхово и се отправимъ за Вратца.

Като стигнахме въ Бекетъ времето се развали и неможахме да пѫтуваме по нататъкъ, затова останахме въ дома на Петъръ Юрдановъ, членъ отъ комитета въ Бекетъ. Сѫщевремено тамъ живѣеше и Георги Матевъ, сѫщо членъ отъ комитета, съ който се разговаряхме по нашата мисия въ България. Лошото януарско време, което не ни позволяваше да заминемъ, ни стѣгаше душитѣ и за развлечение една вечерь накарахме слугинята на Юрданова, маджарка, прочута гледачка въ селото, да врачува и намъ какво ще ни се случи и ще имаме ли сполука въ търговията си. Тя почна да нарежда картитѣ и като свърши, изгледа и двамата ни и каза: „Вий двамата сте почти като братя, едно мислите, но не сте търговци, а вършите друга тайна работа. Ще минете презъ вода, ще отидете въ единъ градъ, гдето ви чакатъ ваши другари, но единъ отъ другаритѣ ви е пострадалъ и пакъ ще се върнете тукъ. Ще обиколите много градове, ще се срещнете съ много хора и съ много калабалъкъ, ще минете презъ вода, ще отидите въ голѣми гори и планини, но не ще сполучите това за което работите. На едно високо мѣсто ще се раздѣлите и съ тебъ (сочи на Апостолова) ще се случи нещастие, а ти (сочи на мене) ще се скиташъ съ много хора, ще стигнешъ до тъмно мѣсто, предвижда ти се смърть, но нѣма да умрешъ, съ много хора ще минешъ голѣми води, ще се срещнешъ съ единъ човѣкъ, който ти е близъкъ, съ когото отдавна не си се виждалъ, ще се скиташъ много, но най-сетне ще се върнешъ при своитѣ. За тебъ има една жена, която денемъ и нощемъ се кахъри, плаче и се моли на Бога".

На всички ни тия предсказания се видѣха смѣшни и никой не обърна внимание на тѣхъ. Ний съ нетърпение гледахме да се поправи времето за да можемъ да минемъ Дунава по леда. Едва на третия день времето благоприятствуваше за пѫтуване и ние тръгнахме, пешъ минахме по леда и стигнахме благополучно въ Орѣхово, гдето бѣхме посрещнати отъ

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

комитетския работникъ Иванъ Димитровъ Налбанчето, комуто предварително бѣше съобщено за пристигането ни. Ний имахме пълно право да се тревожимъ за минаването ни, защото едва стигнахме до брѣга и следъ нѣколко минути леда на Дунава се пропука, почна да се движи и тръгна. Ако се бѣхме забавили само съ нѣколко минути едва ли щѣхме да се спасимъ.

Въ Орѣхово нощувахме въ хана на Иванъ Димитровъ, който ни пазари каруца да ни закара въ Вратца, като тръгнахме рано сутриньта преди да съмне. Още не бѣхме си легнали Иванъ Димитровъ ни съобщи, че пашапортния приставъ иска да се види съ насъ и ни прегледа пжтнитѣ тескерета, като ни каза да бждемъ по-щедри въ черпнята съ мастика, която той много обичалъ.

Пристава веднага пристигна. Представихме се за търговци на говеда и че отиваме навжтре въ България. Като ни прегледваше тескеретата, обърна внимание на моето и ме попита: „Ти отъ къде си?." Отговорихъ му че съмъ отъ Ломъ (азъ имахъ фалшиво тескере). „Отъ Ломъ ли? Ами че и азъ съмъ отъ Ломъ, отъ коя си махла?" Тукъ хептенъ я забъркахме, защото азъ никога не бѣхъ ходилъ въ Ломъ и непознавахъ никого тамъ, но отведнажъ, безъ да губя куражъ, казахъ че съмъ отъ чаршията. Той отговори че билъ отъ нѣкаква крайна махла. Апостоловъ като вижда, че работата може да се заплете, поржчва мастика и като владееше добре турски езикъ, почна да разказва турски масали, отъ които пристава остана възхитенъ и следъ като се насмука хубавичко съ мастика, отиде си, като ни пожела добро пжтуване и сполука въ търговията ни. Като останахме сами, казахме: „Слава Богу! минахме още една опастность благополучно".

Сутриньта, рано преди да се съмне, дойде колата и тръгнахме за Вратца, но още неизкачили баира да поемемъ шосето, почна такава силна виелица, щото неможеше нищо да се види. Коларьтъ татаринъ, макаръ че бѣше тамкашенъ, сбърка пжтя и следъ като се скитахме цѣль день въ виелицата, едва презъ нощьта стигнахме въ едно село, което се казваше Доброльово.

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Слѣзохме въ една кръчма, гдето намѣрихме двама конни заптии, които пияха мастика. Поканиха ни при тѣхъ и мастиката пакъ почна да се поднася Апостоловъ пакъ пустна своитѣ масали и агитѣ просто зяпаха въ устата му. Най-сетне легнахме на пейкитѣ, но спи ли се? Още презъ нощьта събудихме колара и тръгнахме, тъй като времето бѣ отихнало и приятелитѣ заптии спѣха долбоко.

Надвечеръ стигнахме въ Вратца и слѣзохме въ Стефанакева ханъ, а като се мръкна Мицо Хаджи Мицовъ ни заведе въ къщата на баба Иота, гдето ни чакаше Стоянъ Заимовъ заедно съ комитета и председателя му попъ Коста. Наредихме: азъ да замина за селото Голѣмъ Изворъ, гдето ще бѫде моя агитационенъ центъръ, Апостоловъ—за Берковица, а Заимовъ да остане въ Вратца. Още на другия день двама съ Апостоловъ заминахме за мѣстата си.

Въ селото Голѣмъ Изворъ събрахъ комитета, разисквахме върху моята мисия, но селенитѣ ми заявиха, че не може да се работи, защото скоро преди моето идване, Никола Славковъ, който бѣше опредѣленъ въ Гюргево за мой помощникъ и бѣше дошълъ преди менъ съ Заимова, бѣше оловенъ въ селото Калугирово, турцитѣ били пръснали много шпиони изъ селата и заплашвали селенитѣ, че при най малкото подозрение ще ги изгорятъ живи въ къщи съ децата имъ. Селенитѣ бѣха изплашени и неизкаха нищо да предприематъ. Азъ се убедихъ, че не може тукъ нищо да се работи и решихъ да се върна въ Вратца за да обмислимъ какво да се прави по нататъкъ.

Въ Вратца намѣрихъ Апостолова, който по сѫщитѣ причини се бѣше върналъ отъ Берковица. Да стоимъ и трима въ Вратца бѣше рискувано, за това решихме азъ и Апостоловъ да се върнемъ въ Ромѫния, да приготвимъ чети споредъ решението взето въ Гюргево, които чети да минатъ въ България щомъ избухне възстанието и да донесатъ орѫжие, а Заимовъ да остане въ Вратца, отъ гдето ще работи и въ нашитѣ райони.

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

На другия день, снабдени съ парични срѣдства отъ вратчанския комитетъ, облечени като вратчански селени съ остенъ на рамо, карахме съ Апостолова колата на комитетския работникъ Цвѣтко Самарджийски, на която натоварихме бъчви съ вино отъ лозето (държавата) въ Веслецъ, което щѣше да стовари въ Букьовци, близо при Орѣхово, а отъ тамъ да вземе кукурузъ. Изъ пѫтя си намазахме лицата съ каль и продължавахме да вървимъ съ колата. Настигнаха ни четирма конни заптии, но не обърнаха на насъ никакво внимание. Щомъ стигнахме въ Букьовци изпратихме човѣкъ да съобщи на Иванъ Димитровъ въ Орѣхово, че ще пристигнемъ вечерьта, а докато се мръкне заловихме се да изпразднимъ виното и да приготвимъ кукуруза, който не бѣше утрошенъ. За да се утроши изсипваше се върху една леса и азъ почнахъ да бухамъ съ едно дърво, а Апостоловъ влезе въ коша да подава кукуруза. Въ това време се зададоха заптиитѣ, които ни бѣха настигнали по пѫтя, отбиха се въ кръчмата и кръчмаря ги покани де седнатъ при насъ и ги почерпи съ кафе. Чаушинътъ като ме гледаше какъ енергично бухамъ кукуруза, почна да ми захваля: „машалла!“ Макаръ че времето не бѣше топло, но както отъ менъ, тъй и отъ Апостоловъ течеше поть по лицата ни, която не можахме да избършемъ, за да не се избърши и калтьта отъ лицата ни. Стражаритѣ си изпиха кафето и си заминаха. Чакъ тогава ние отдъхнахме свободно.

Надвечеръ тръгнахме съ единъ водачъ за Орѣхово, гдето стигнахме по здрачъ. Градътъ бѣше още оживенъ и Иванъ Димитровъ ни чакаше. Преношувехме въ хана му, а на другия день трѣбваше да се криемъ за да не ни види нѣкой, затова Иванъ Димитровъ ни заведе въ саманлъка и ни накара да лежимъ въ сѣното до вечерьта, докато се намѣри лодка съ която презъ нощьта да ни прехвърлятъ презъ Дунава въ Бекетъ, разбира се контрабанда. По едно време дойде слугата да взима сѣно и, като грабна съ ржце сѣното, улови краката на Апостолова, уплаши се и почна да крещи колкото сила имаше. Ди-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

митровъ чулъ гюрюлтията, веднага дойде въ саманлъка, направи знакъ на слугата и той млъкна. Оказа се, че слугата билъ глухонѣмъ, та не билъ опасенъ. Въ такова положение останахме до вечерьта.

Като се мръкна добре, тръгнахме съ Иванъ Димитровъ къмъ Дунава, гдето ни чакаше приготвената лодка. Пѫтьтъ ни бѣше презъ турскитѣ гробища къмъ хамама. Тъкмо бѣхме при гробищата чухме стѫпки и гласоветѣ на нощния караулъ За да не ни срещне, веднага налягахме въ гробищата докато караула замине къмъ града. Апостоловъ, като мислилъ че ний сме излѣзли, станалъ и тръгналъ, но като не знаялъ въ тъмнината кѫде да върви, вмѣсто къмъ Дунава, тръгналъ къмъ града. Иванъ Димитровъ усѣща, че нѣкой излиза отъ насъ, тръгва подиря му и едва го настига къмъ града, връщатъ се назадъ, но немогатъ мене да намѣрятъ, тъй като азъ още лежахъ въ гробищата. По едно време чухъ да се шушука „тукъ бѣше, не, по нататакъ". Познахъ гласътъ имъ и излѣзохъ. Събрани трима тръгнахме къмъ Дунава и намѣрихме лодката да ни чака. Ив. Димитровъ заплати на каикчията петь лири и ни препоръча за негови добри приятели. Въ лодката седнахме, Апостоловъ съ лице къмъ каикчията, който държеше кормилото на лодката, а азъ съ лице къмъ двамата гребци, тъй щото гърбоветѣ ни бѣха опрени и у всѣкиго имаше по 2 револвера. Такова положение бѣхме заели за всѣка евентуалность. Като стигнахме до срѣдата на Дунава, каикчията даде знакъ на гребцитѣ да спратъ лопатитѣ и ни запита на чистъ български езикъ: „я ми кажете вий, какви хора сте?". Веднага се сбутахме съ Апостолова, пипнахме револверитѣ си и Апостоловъ му отговори безъ заобикалки: „комити сме". „Ха, тъй ми кажете"! отговори бошнака и станахме приятели, разговаряхме докато стигнахме до ромънския караулъ, комуто ни предаде съ препоръка за добри хора, негови познати. Даде на сержанта тютюнъ и ни каза: „дайте му единъ брадатъ". Ний му дадохме единъ наполеонъ и ни качиха въ лодката на караула за да ни закаратъ до селото. Но понеже Ду-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

нава се бѣше много разлѣлъ и лодката не можеше да стигне до селото, ний трѣбваше да продължимъ пѫтя си, около 100 метра, като газимъ изъ водата до колѣне.

Измокрени и измръзнали, стигнахме до кѫщата на Георги Матевъ, която бѣше край селото, влѣзохме въ двора, хлопахме, викахме, но никой не се обади. Разбрахме, че въ кѫщи нѣма никой. Какво трѣбваше да правимъ? Колкото по наближаваше да се съмне, толкова по студено ставаше, а ний бѣхме мокри. Най сетне намѣрихме на двора една мушама, съ която закриватъ храна, увихме се съ нея и мислѣхме да заспимъ, но отъ кѫде се зема едно куче, което се курдиса срещу насъ, че като заджавка, джавъ, джавъ, джавъ, не ни остави на мира докато се разсъмне и Андрей Матевъ, братъ на Георги Матевъ си дойде. Като ни видѣ въ такова положение, той се смая, почна да ни се кара защо не сме отишли право у П. Юрданова, гдето билъ и той, тъй като братъ му билъ заминалъ нѣкѫде. Веднага запалихме огънь и направихме чай, даде ни дрехи да се преоблечемъ докато изсъхнатъ нашитѣ и всичко премина благополучно, защото младостьта и патриотизма понасятъ всички незгоди

На другия день се завърна Георги Матевъ, дойде и Петръ Юрдановъ, Андрей Матевъ, Апостоловъ и азъ, събрахме се, обяснихме имъ какъ отива работата въ България и че трѣбва да организираме чета, която подъ председателството на Панайотъ Хитовъ, да мине въ България щомъ възстанието избухне, която чета ще бѫде въ помощь на вратчанскитѣ възстанници и ще пренесе оржжие, припаси, дрехи и други необходимости. Пари ще даде вратчанския комитетъ, затова ний веднага да започнемъ записването на четницитѣ и действително почнахме, като записахме найнапредъ себе си и четата я нарекохме „Св. Георги".

Следъ нѣколко дена оставихме да продължаватъ зиписването на четници самоотверженитѣ патриоти П. Юрдановъ, Георги и Андрей Матеви, а ний съ Апостолова заминахме за Гюргево, за да се приготви

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

и тамъ чета, която подъ воеводството на Филипъ Тотю да мине Дунава подъ Русе, къмъ селото Рахово, и презъ Червена вода да се отправи къмъ Горна-Орѣховица въ помощь на Търновскитѣ възстанници.

Въ Гюргево бѣхме на 11 априлъ 1876 година, отъ гдето писахъ на майка си да ми купи пастърма отъ Русе; това бѣше да се обадя, че съмъ въ Гюргево за да дойде да се видимъ. Апостоловъ остана, а азъ заминахъ за Олтеница, гдето съ А. Черневъ, тогава учитель въ българското училище въ Олтеница, наредихме да се организира и тамъ една чета, която да мине Дунава при Тутраканъ, като се отправи къмъ Шуменъ и съединена къмъ Шуменската чета ще отиде въ помощь на Сливенскитѣ възстанници. Олтенишкия комитетъ се ангажира да облече и въоржжи четата и да я прекара на българския брѣгъ, като искаха да имъ се изпрати лице за воевода. За такъвъ намѣрихме най-подходящо лице Таню Стояновъ Николовъ, близъкъ приятель на Панайотъ Хитовъ, за когото азъ се ангажирахъ да го намѣря и изпратя.

Отъ Олтеница отидохъ въ Гюргево, отъ гдето заедно съ Апостолова отидохме за Крайова, да прегледаме какъ отива купуването на оржжието, съ което бѣха ангажирани Д. Горовъ, Митю Цвѣтковъ и Иваница Данчевъ. Тукъ намѣрихме и Таню, комуто предложихъ да приеме воеводството на Олтенишката чета. Той се съгласи и обеща, че щомъ се приготви ще събере другаритѣ си и ще замине за Олтеница, а запитанъ за Панайота и имали отъ него писмо за мене, Таню отговорилъ, че тойималъ скоро писмо отъ Панайота, въ което му писалъ, че той нѣма да дойде да поеме воеводството, защото Сърбия не била готова да воюва съ Турция, затова да отложимъ възстанието за идущата година.

Тази новина се изля на главата ни като студенъ душъ. Можемъ ли ний да отложимъ възстанието за идната година, когато всичко бѣше готово, когато народа въ България бѣше възстаналъ и бѣхме готови да му отидемъ на помощь, когато четитѣ бѣха готови? Но Панайотъ не искалъ да дойде! Какво трѣб-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

ваше да правимъ ний? Това известие ни съкруши. Мислихме съ Апостолова и най-после решихме да се срещнемъ съ Ботйова и се съветваме съ него какво да правимъ.

Щомъ стигнахме въ Букурещъ, веднага отидохме при Ботйова. Тогава му открихме какво вършимъ. Казахме му, че народа въ България е готовъ и ще възстане като единъ човѣкъ. Че Вратчанския комитетъ дава голѣми суми за купуване на оржжие, че сжщото вършатъ търновци и панагюрци; съ една речь представихме му положението такова, каквото го представляваха и намъ, че четата е готова, оржжието, дрехитѣ, припаситѣ и всичко готово, само Панайотъ, както презъ 1875 година, отказва да поеме воеводството, затова сме дошли при него да се съветваме какво трѣбва да правимъ

Ботйовъ ни изслуша съ голѣмо внимание, замисли се, стана на крака, изправи се предъ насъ и каза: „Азъ ще ви стана воевода!". Тоя неочакванъ отговоръ ни толкова зарадва, щото ний скочихме на крака, прегърнахме го, цѣлунахме се и отъ очитѣ на трима ни потекоха радостни сълзи. Всичко това остана тайно между насъ и азъ веднага заминахъ за Бекетъ, да досвърша приготовлението на четата, а Апостоловъ остана при Ботйова да му помага до тръгването.

Къмъ 8 май 1876 година Апостоловъ дойде при менъ въ Бекетъ и ми съобщи, че Филипъ Тотю, който щѣше да поеме воеводството на Гюргевската чета, изкалъ да му се дадатъ 1000 наполеона. Понеже не могли да му дадатъ такава сума, той се отказалъ и заминалъ за Сърбия, тъй щото Ботйовъ ще вземе и четницитѣ отъ Гюргево и съ Австрийския параходъ ще замине въ България. По негово нареждане всички момчета да се смъкнатъ на дунавскитѣ пристанища, а сжщо оржжие, дрехи, припаси и пр. ще се предадатъ като стока за Кладово—Сърбия, а за момчетата ще се вематъ билети като работници, сжщо за Кладово. Кога ще стане това, ше ми се телеграфира: „предайте стоката на вапора". Отъ Бекетъ Апо-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

столовъ замина да предаде нареждането на Ботева и на другитѣ дунавски пристанища и следъ това да замине пакъ при Ботева въ Букурещъ, съ когото заедно се е качилъ отъ Гюргево въ парахода „Радецки".

Билетитѣ на всичкитѣ четници, които сж се качили на парахода отъ Гюргево, сж били изплатени отъ родолюбивия българинъ Иванъ Стояновъ, родомъ отъ гр. Русе, търговецъ, въ Гюргево, баща на професора отъ медицинския факултетъ въ София г-нъ Д-ръ П. Ив. Стояновъ.

На 16 май 1876 год. азъ получихъ условната телеграма да предамъ стоката на парахода. Това показваше, че Ботйовъ тръгва и азъ предадохъ сандъцитѣ съ оржжието и припаситѣ, като сѣчива на работници за Кладово, а на момчетата се извадиха билети III класа, като работници, сжщо за Кладово.

Цѣлата чета отъ 45 души чакаше съ нетърпение пристигането на парахода. Най-сетне перахода се зададе и ний съ туптящи отъ радость сърдца влѣзохме въ него. Какво стана по нататъкъ знаете отъ биографията на Ботева и моитѣ спомени: „По случай 50 годишнината отъ убийството на Ботйова", печатани въ в. „Независимость", бр. 1514 и 1515 отъ 31 май 1926 г.

Отъ споменитѣ на свещеникъ Георги попъ Димитровъ отъ с. Скравена, че на 22 май с. г. сж донесени въ селото имъ 12 глави, не ще съмнение, че сж били главитѣ на Апостоловитѣ другари, а може би и на самия Апостоловъ. Отъ другаритѣ му сж се спасили само: Димитъръ Ивановъ отъ Севлиево и Юрданъ Кършовски отъ Елена. Дрехата за която пише свещеника е била или оная на Ботйова, или пъкъ на Апостолова, защото бѣха шити еднакви въ Букурещъ.

Така загина моя отличенъ приятель Георги Апостоловъ за свободата на България.

Миръ на праха му!

Русе, 14. III. 1928 година.

Н. Т. Обретеновъ

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Н. Обретеновъ

Моитѣ спомени по случай 50 годишнината отъ смъртьта на Ботйова.

Какъ е билъ убитъ Ботевъ.

На 17 май 1876 година минахме съ парахода „Радецки" и излѣзохме на Коздулуй, а на 18 май цѣлия день се бихме на Милинъ Камъкъ. Въ тази битка падна убитъ Попъ Сава Катрафиловъ, отъ щаба на Ботйовъ, и знаменосеца Никола Куруто отъ Ески Джумая, а Перо Херцеговеца бѣ раненъ въ колѣното. Презъ сѫщата ношь прекѫснахме неприятелската верига, която ни бѣше заобиколила и заехме върхътъ на Веслецъ при водопада, като дадохме жертва вратчанеца Давидовъ, отъ щаба на Ботйовъ, а ний убихме офицера на турската конница.

Ботйовъ бѣше убитъ духомъ отъ постѫпката на вратчанитѣ, които не изпълниха обещанието си да дойдатъ на помощь, но пакъ изпрати куриеръ до комитета да иска да ни пратятъ храна и помошь. Отговоръ се получи, четата да слѣзе въ Враца, което не ни бѣше възможно.

Цѣлъ день на 19 май с. г. бѣхме въ очакване да ни пратятъ храна и Войновски обучаваше момчетата. Едва надвечеръ се получи известие отъ Митю Хаджи Ангелакевъ Спахийчето, синъ на баба Йота, че на Костенишкия мостъ ще слѣзатъ 2000 въоръжени селени, за това четата да потегли за тамъ. Това известие ободри и зарадва Ботйовъ, който даде веднага заповѣдь за походъ. Къмъ полунощь срещу 20 май стигнахме на моста, но освенъ множество нощни свѣтулки, които хвърчаха предъ насъ и ни освѣтляваха пѫтя, никакви въоръжени селени нѣмаше. Ботйовъ отново се загрижи. Не оставаше друго, освенъ да продължимъ пѫтя за Балкана. Благодарение на нѣкои

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

вратчани отъ четата, които знаяха добре козитѣ пжтеки, вървѣхме съ усиленъ ходъ къмъ Балканския връхъ „Волътъ“ и на разсъмване пристигнахме на овчарскитѣ колиби, гдето авангвардътъ бѣше наклалъ огньове и се въртѣха на шишъ 5—6 агнета. Тъкмо когато се готвѣхме да хапнемъ и да се обуятъ на Ботйовъ царвули, дойде стражата да извести, че настжпватъ черкези и башибозуци, а кавалерията стои отсѣднала до подножието на планината.

Въ това време се изправи предъ Ботева овчаря, отъ когото бѣха взети шилетата, подпрѣнъ на тоягата си и съ единъ дивашки тонъ захвана да вика: „Хайде, платете ми шилетата, защото потерата наближава!“ Ботйовъ си повдигна главата и просълзенъ, съ болка на душата си, каза: „И азъ съмъ дошелъ народъ да освобождавамъ!“ Обърна се къмъ мене, като касиеръ на четата и каза: „Обретеновъ, дай му 3 наполеона“! Азъ платихъ на овчаря, който подскочи и се невидѣ изъ гората. Ботйовъ стана и даде заповѣдь да се върви по-нагоре, къмъ Вола. Шилетата оставихме да се пекатъ и вмѣсто да яде дружината навѣрно се наядоха черкезитѣ.

Подъ голѣмата скала на Вола се подслони Ботйовъ съ нѣколко момчета, а Войновски съ другитѣ момчета заехме позиция насреща въ гористо скалиститѣ мѣста.

Черкезитѣ не се забавиха да се покатерятъ на скалата и почнаха да стрелятъ срещу Ботйова и другаритѣ му, но ний на отсрещната страна открихме огънь срещу черкезитѣ и ги пропъдихме. Тогава Ботйовъ мина при насъ и следъ малко се почна боятъ. Пристигнаха още черкези и башибозуци, а къмъ обѣдъ, и редовна войска съ 2 горски топчета. Четата заемаше североизточна страна, а войската и черкезитѣ югозападната. Войновски съ една часть отъ момчетата охраняваше ядрото. Боятъ продължи непрекжснато до вечерьта. Надвечеръ, следъ залѣзъ слънце, тржбата на турската войска изсвири и нѣкои отъ момчетата, които били въ казакъ алай и разбираха сигналитѣ, казаха, че свирятъ да спратъ действията. Тогава Бо-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

тйовъ даде заповѣдь да изсвири и нашата тржба и да се свие знамето, което се развѣваше цѣлия день презъ време на боя.

Боятъ престана, черкезитѣ се отдръпнаха, безъ да могатъ да заематъ своитѣ убити.

Въ този день четата не даде никакви жертви, макаръ че противника бѣше много по-многочисленъ отъ насъ, благодарение на добрата позиция и умното ржководство на Войновски, но надвечеръ, следъ прекратяването на боя, дадохме най-скжпата жертва — войводата Ботйовъ.

Това стана така: до като се биехме, четата страдаше отъ жажда, на мнозина отъ момчетата се бѣха попукали устнитѣ за вода, но се държаха храбро до вечерьта. Следъ прекратяването на сражението нѣкои вратчани казаха, че близо, тамъ надъ селото Челопекъ, имало изворъ и Ботйовъ разреши на четата да отиде на извора, да пие вода, а Войновски съ 40 — 50 момчета остана да охранява тила.

Когато цѣлата чета слезе отъ Вола и се отправи къмъ извора, Ботйовъ, Апостоловъ и азъ бѣхме изостанали по-назадъ, по причина на Перо, който като раненъ неможеше да върви. За това приседнахме край една малка скала. Съ насъ бѣха Сава Пеневъ отъ Търново и Димитъръ Тодоровъ отъ Габрово (живъ и днесъ). Ботйовъ бѣше много загриженъ и понеже, отъ щаба му до Вола, бѣхме останали само Апостоловъ, Перо и азъ, той се обърна къмъ насъ и ни запита: „Какво мислите, да продължаваме ли или да се отправимъ къмъ Сърбия?“ До като ний да отговоримъ, Ботйовъ се изправи въ цѣлия си ръстъ да види нѣма ли нѣкоя опасность за четата. Въ скщия моментъ изгърмя пушка, Ботйовъ падна по гърба си, подържанъ отъ дветѣ страни отъ менъ и Апостолова, пронизанъ въ сърдцето отъ куршума и издъхна моментално, безъ да каже нито дума.

Ний останахме поразени като отъ гръмъ. Следъ нѣколко минути се окопитихме, разгледахме отъ кжде дойде куршума, обаче неприятель нийде не видѣхме. По съвета на Перо прибрахме всичко отъ

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Ботйова, което можеше да покаже, че е войвода. Азъ взехъ картата отъ пазвата му подъ мундиря, която бѣше окървавена и продупчена отъ куршума, часовника, бинокъла и портмонето съ 5 наполеона, а Апостоловъ взе калпака му съ лъва, шашката, револвера и еполетитѣ. Всички плачехме, но Апостоловъ и азъ бѣхме неутешими, като считахме себе си виновници за неговата смъртъ. Наведохме се да го цѣлунимъ по челото и оставихме скѫпитѣ му останки на произвола на сѫдбата, за да се изпълнятъ собственитѣ му думи: „Въ редоветѣ на борбата, да си найда и азъ гроба".

Тръгнахме следъ четата, но когато почнахме да слизаме къмъ селото Челопекъ, по искането на Перо се спрѣхме въ гората да му превържимъ раната, понеже много го болеше. Малко сме позадрѣмали, безъ да забележимъ, че голѣма часть отъ четата заминала неизвестно накѫде.

На разсъмване, на 21 май с. г., видѣхме, че сме останали малцина. Войновски съ отряда си се загуби и докато си мислѣхме на кѫде да тръгнемъ, още въ здрачъ, чу се конски тропотъ. Всинца заехме позиция задъ дебелитѣ дървета и веднага се показа черкезка конница. Този, който вървеше напредъ, ни съгледа, изгърмя и Перо падна по очитѣ си, като извика: „дръжте се момчета"! Тогава Апостоловъ насочи пушката къмъ този, който гръмна и го свали отъ коня. Черкезитѣ, като видѣха, че главатаря имъ се катурна отъ коня, хукнаха да бѣгатъ назадъ и ний възползувани отъ тѣхната паника, поехме гориститѣ скали. После се научихме, че убития черкезинъ се нарича Джумболетъ, единъ изедникъ, отъ когото пищяла цѣлата околность.

Цѣлъ день се скитахме безъ да бѫдемъ обезспокоявани отъ нѣкого. Следъ като си отдъхнахме презъ нощьта, на 22 сутриньта, на разсъмване, Апостоловъ съ още 14 момчета, повече сливненци, у които бѣше и знамето, се отдѣлиха и взеха направление къмъ селото Лютъ-Бродъ. Колко го молихъ да останемъ заедно, до като се намѣримъ съ Войновски, съ ко-

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

гото да обмислимъ на кѫде да вървимъ. Но той бѣше непоколебимъ.

Съ мене останаха Сава и Димитъръ Тодоровъ. Цѣлъ день вървѣхме по Балкана и надвечеръ чухме залпови гърмежи. На другия день се научихме, че при Лютъ-Бродъ сѫ убити 14 момчета отъ нашитѣ. Това бѣше Апостоловъ съ другаритѣ си.

Презъ нощьта, като вървѣхме, съгледахме единъ конь, че пасе натоваренъ. Мислѣхме, че е нѣкоя потера и почнахме да взимаме позиция, но отведнажъ чухме гласъ: „Вашъ!“ Това бѣше единъ отъ четницитѣ, заедно съ коня ни, на когото бѣше натоварена провизията и припаситѣ. Ний въ скитането си сме се върнали пакъ къмъ мѣстото, гдето се бихме, гдето останалъ и коня съ припаситѣ и провизиитѣ, зехме отъ писимета и тръгнахме къмъ Искъръ, на когото чувахме фучението. Когато се доближихме надъ Искъра, забелезахме, че долу при рѣката нѣкакъвъ предметъ се движи като се ту издига, ту снишава. Чудихме се, какво може да бѫде това. Приближихме се дебнишкомъ до края на канарата и видѣхме, че Войновски съ момчетата измѣрва дълбочината на Искъра, който отъ постояннитѣ дъждове, бѣше придошелъ, та не можеше да се мине.

Ний почнахме да викаме „ваши“, „ваши“, и се събрахме. Тогава азъ съобщихъ тайно на Войновски, че Ботйовъ е убитъ, дадохъ му картата, която той сѫшо тури въ пазвата си и бинокъла на Ботйова, а часовника и паритѣ задържахъ у мене. Сега ний бѣхме повече отъ 80 души и на 23-ий останахме цѣлия день въ една гора. Надвечеръ видѣхме, че едно момче се скита изъ гората, като че търси нѣщо, уловихме го и като го запитахме какво търси, отговори, че попа и стареитѣ го пратили да ни намѣри и да ни каже да отидемъ въ селото имъ Звѣрино и да избиемъ войската, която се затворила въ нѣколко кѫщи въ долния край на селото. Войновски му каза да каже на стареитѣ и попа да дойдатъ при насъ и ни донесатъ хлѣбъ и сирене. Действително презъ нощьта дойдоха попа и стареитѣ, донесоха хлѣбъ и сирене,

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

настояваха да отидемъ въ селото, но Войновски ги увѣри, че ако се избие войската, ще пострада не само тѣхното село, но и околнитѣ села. Показаха ни брода, който бѣше надъ селото и минахме Искъра, като газихме водата до гуша и отидохме въ селото Игнатица, отъ гдето поехме орханийския Балканъ, Ржжаница. Постояннитѣ дъждове и студове въ орханийския, етрополския и тетевенския балкани, накараха много отъ момчатата да се отдѣлятъ отъ насъ, отъ което едни бѣха избити, а други изловени и откарани въ София. Въ троянския балканъ бѣхме останали само Войновски, азъ, Сава Пеневъ, Димитъръ Тодоровъ и Стоянъ Ловчалията. На 15 юний близо до селото Шипково, бѣхме нападнати, както спѣхме, отъ потера, която изгърмя отгоре ни въ залпъ. Войновски удариха вь гърдитѣ. Раненъ смъртоносно той пропълзя около 10 крачки като викаше: „дръжте се момчета", падна на гърба си и издъхна, а мене раниха въ дѣсната ржка.

Следъ два дена, на 17 юний с. г., когато ни уловиха и извадиха на изпитъ предъ троянския мюдюринъ, картата на Ботева бѣше закована на стената, на която имаше нови дупки, отъ което разбрахъ, че и Войновски, както и Ботйовъ е ударенъ въ сърдцето.

Така всички, които пишатъ историята на възстанията отъ нашето минало, да прочетатъ моитѣ спомени, както по смъртьта на Ботйова, тъй и по Априлското възстание и да си вематъ бележки, защото грѣшката, допустната отъ първия историкъ, че Ботйовъ е ударенъ въ челото, се възприе отъ младитѣ историци и разви така, че едва ли не накара и мене да повѣрвамъ, ако да нѣмахъ предъ видъ окървавената и продупчена карта, която извадихъ отъ пазвата на Ботйова, а не отъ страничния джобъ, просто пъхната подъ мундиря за да бжде винаги на ржка.

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

За единъ голѣмъ българинъ

(Отъ възстаническата епоха)

Думата е за българския революционеръ Георги Апостоловъ, сподвижникъ на Ботйова, неговъ другарь, загиналъ въ четата му, и самъ очевидецъ на Ботйовата смърть. Българи, като Георги Апостоловъ, се раждатъ рѣдко, особено въ оная робска епоха, когато борцитѣ се брояха на пръсти и революционната борба бѣше изложена на толкова трудни и непреодолими препятствия.

Ето какво пише за Георги Апостоловъ неговиятъ другарь г. Н. Обретеновъ отъ Русе до брата му г. Константинъ Апостоловъ въ Ст.-Загора:

Любезни г. Апостоловъ,

Онова, което е направилъ Вашия братъ, мой близъкъ и нераздѣленъ другарь, още не е изложено напълно. Азъ напечатахъ само моитѣ спомени „за Априлското възстание": заседанията и решенията на апостолитѣ въ Гюргево (в. „Независимость" бр. 1554) и споменъ за смъртьта на Ботйова (действията на четата отъ Милинъ Камъкъ до „Вола", убийството на Ботйова, Апостолова и Войновски и съ картата искахъ да докажа, че Ботйовъ е ударенъ въ сърдцето, а не въ челото) Сега остава да изложа какъ ний съ брата Ви организирахме четата, какъ накарахме Ботйова да ù стане войвода и какъ го оставихъ при Ботйова да му помага и да дойде заедно съ него и при какви несгоди и съ какви усилия можа да се направи всичко това.

Братъ Ви бѣше интелигентенъ момъкъ, владѣешедобре езицитѣ: френски, гръцки и турски. Той бѣше отъ фанатизиранитѣ патриоти. Съ него си уйдисвахме, защото каквото се речеше да се изпълни, то винаги биваше свършено отъ двама ни. Всички го обичахме и нито той, нито азъ не се отдѣлихме отъ Ботйова

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

до последната минута на живота му. Нищо писано отъ него нѣмамъ, защото бѣхъ винаги съ него. Пишехме само на Заимова, кога той, кога азъ, за да му съобщимъ какво е станало, но тия писма не вѣрвамъ да сж останали.

Споредъ едно писмо, което получихъ отъ протоиерей Георги п. Димитровъ отъ с. Скравена, Орханийска околия, отъ 16 юний т. г. и една брошура, издадена отъ сина му Димитъръ п. Георгевъ, презъ 1876 год. на 22 май биле занесени въ селото имъ Скравена 12 глави на четници отъ Ботйовата чета, донесени отъ сражението при селото Лютъ-Бродъ, мѣстностьта „Ритлитѣ"

Вѣроятно тѣзи глави сж били на Апостолова и другаритѣ му. Свещеникътъ, съвременникъ и очевидецъ, бащата на когото, тоже свещеникъ, заровилъ главитѣ въ черковния дворъ, ме пита за чъртитѣ на Апостолова, името и отъ кжде е родомъ. Пише ми, че сж занесли и една дреха, украсена съ сърмени ширити, която е носена отъ башибузуцитѣ; струва ми се че е на Апостолова. Жаль ми е, че се раздѣли отъ менъ, може-би, нѣмаше да загине.

гр. Русе, 24 юний 1926 год.

Съ поздравъ: **Н. Т. Обретеновъ**

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Единодушното решение на Г-да Ст.-Загорскитѣ Общински Съветници, да се издаде биографията на брата ми Георги Апостоловъ, ме дълбоко развълнува.

Биографията на героя—революционеръ, който е вземалъ участие въ всички тайни съвещания на Старо-Загорския Революционенъ Комитетъ и е билъ единъ отъ организаторитѣ на Старо-Загорското възстание, а по-късно организаторъ на четата, на която бѣ войвода Ботйовъ и революционеръ, който е загиналъ геройски за свободата на България,—ще служи като примеръ и назидание на подрастващето поколение. Сѫщевременно съ това, азъ смѣтамъ, че съ издаването биографията на брата ми се внася единъ ценен приносъ къмъ нашата най-нова история.

За благордното внимание, което Г-да Общинскитѣ Съветници оказаха къмъ паметьта на брата ми и за тѣхното високо гражданско съзнание, азъ изказвамъ моята сърдечна благодарность.

Ст.-Загора, 14.III. 1929 г.

К. Апостоловъ

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора

Цена 10 лв.

Книгата се доставя от
Ст.-Загорската Градска Община

Дигитална библиотека на Библиотека "Родина" - Стара Загора